

МЕЖДИНЕН ДОКЛАД ЗА ГОРИВАТА, ЮНИ 2014

МЕЖДИНЕН ДОКЛАД С АНАЛИЗ И ПРОГНОЗА

Този междинен доклад има за цел да анализира производството, външните доставки и пазара на горива у нас, възникващите рискове и мерките за тяхното управление. Факторите, които влияят съществено не се оценяват като положителни или отрицателни; анализира се единствено тяхното въздействие върху динамиката на кризата.

При изготвянето на прогнозата безпристрастно и с респект към фактите, са взети всички мерки за осигуряване на обективна и точна информация, а данните, анализите и мненията са базирани на посочените източници по начина и обхвата, изложен в доклада.

Авторите не носят отговорност за информация и материали, изхождащи от други източници и не носят пряка или косвена отговорност за неточно, непълно и превратно използване на информацията, представена в доклада.

Без тяхното изрично писмено съгласие съдържанието на доклада не може да бъде променяно, преработвано, приспособявано, допълвано или от него да се изработват производни материали; не може да се цитира, освен за изследователски и учебни цели - докладът не е част от публичния, а от академичния дебат. За нанесените вреди се носи съответна имуществена отговорност.

Резюме

Този доклад разглежда систематично производството, вноса и пазара на горива у нас. Представени са използваните в страната твърди, течни и газообразни горива. Анализирани са рисковете, които се пораждат при производството, търговията и използването на горивата, като се отделя особено внимание на вносните горива, поради тяхното силно влияние върху енергийната сигурност на страната. Показани са и са анализирани отрицателните тенденции на пазара на горива. Направени са прогнози и са анализирани наличните прогнози за бъдещото производство и потребление на горива у нас.

Отделено е специално внимание на изпълнението на европейското законодателство в тази област, поради чувствителното влияние върху опазването на природната среда и промените в климата.

Разгледани са новите, пораждащи се в последните месеци, рискове от състоянието на проекта „Южен поток“, поради опасността от тежки дълготрайни негативни финансови, икономически и политически последици за България.

Анализирани са договорът и цените за доставка на ядрено гориво и свързаните с тях вероятни щети върху АЕЦ „Козлодуй“ при сегашната благоприятна за производителите конюнктура на световния пазар на ядрено гориво.

Въведение

Горивата са материали, притежаващи енергия, която може да бъде използвана пряко или трансформирана в друг вид използвана енергия. Най-често е преобразуването в топлинна енергия. Горивата са твърди, течни и газообразни. В отделна категория е обособено ядреното гориво.

Твърдите горива включват главно вносни и местни въглища и местни дърва за огрев. Въглищата, използвани за производство на електроенергия, са фактор за енергийна сигурност на страната. Дървесината е масово използвано за домашно и промишлено отопление възобновяемо гориво.

Течните и газообразните горива са нефт, газ и биогорива. Нефтът е изцяло вносен енергоизточник, а природния газ – около 90%. Местни са биогоривата: биоетанолът и биодизелът участват в микса на течните транспортни горива, а биогазът – в този за отопление.

Ядреното гориво е изцяло вносен енергоносител за производство на електроенергия.

Твърди горива

Черните въглища губят пазар в България. Съгласно Договора за присъединяване на България към Европейския съюз,¹ са наложени изисквания към работата на двете големи топлоелектроцентрали, работещи на черни въглища – ТЕЦ „Варна“ и ТЕЦ „Русе – Изток“. Първите три блока на ТЕЦ „Варна“ трябва да бъдат изведени от

експлоатация до края на 2015 г., поради неизградени сероочистващи инсталации (СОИ) и електрофилтри (ЕФ). До тази дата, с цел опазване на околната среда и здравето на хората, блоковете ще работят на 24% от експлоатационната си мощност. Останалите три блока се използват за студен резерв на електроенергийната система и практически не консумират въглища. ТЕЦ „Русе – Изток“ беше задължен до края на 2011 г. да въведе СОИ и ЕФ. Тъй като срокът не беше спазен, топлоцентралата не е в експлоатация до приключване на рехабилитацията на електрофилтрите. Изложените причини предизвикаха драстичен спад на вноса на черни въглища от 5309 тона през 2008 г. на 1611 тона през 2013 г., т.е. близо 3,3 пъти. Поради наличието на излишно голям брой инсталирани електрогенериращи мощности, ограничената работа на двете централи не поражда проблеми за енергийната система. Не се очаква вносът на черни въглища да нарасне, тъй като ЧЕЗ, собственик на ТЕЦ „Варна“, търси възможност да осигури природен газ за работата на три от блоковете, т.е. да я преустрои в парогазова.

Другата причина за намалението на вноса на черните въглища е затварянето на металургични мощности.

Лигнитните и кафяви въглища са основен енергиен ресурс на страната. Калоричното им съдържание е едва 30 – 35% от това на черните въглища. Имат високо съдържание на пепел (до 50%) и сяра. Голямото находище в Източномаришкия басейн и сравнително евтиния добив ги правят подходяща суровина за големите топлоцентрали в „Марица Изток“ („АЕС Гълъбово“, „Марица – Изток 2“, „Контур Глобъл Марица – Изток 3“) и за ТЕЦ „Бобов дол“, които дават заедно с други по-малки централи (ТЕЦ „Марица 3“, „Брикел“ и др.) над 4200 MW инсталирана електрическа мощност. Това генерира близо 40% от използвания енергиен микс в есенно-зимния сезон. През слабо натоварения пролетно-летен сезон използваната мощност от лигнитните централи е значително по-малка, поради предимството, което се дава на базовите твърди мощности на АЕЦ „Козлодуй“ (2000 MW), произвеждащи най-евтината електроенергия в страната.

Съгласно доклад на Института за глобална устойчивост,² запасите от лигнитни въглища в България са достатъчни за следващите 73 години при настоящите темпове на производство. Основен техен недостатък е невъзможността за пряко използване за отопление, поради ниската им калоричност; служат единствено като суровина за производство на електрическа енергия.

Производството на лигнитни и кафяви въглища у нас достига най-голяма стойност през 2011 г. – 37,082 млн. тона. В последните три години намаленото потребление на електроенергия с над 5% спрямо 2011 г. предизвика намаление на производството, а това доведе и до сериозен спад в добива на лигнитни и кафяви въглища – 28, 540 млн. тона или понижение с 23%. Намаленото производство в мини „Марица – Изток“ създава риск от социално напрежение сред миньорите, заради непълната им трудова заетост. В мините работят над 7000 миньори и служители, които периодично настояват за спиране на строителството и изкупуването на електроенергия от ВЕИ, виновни, според тях, за намаленото производство на електроенергия от централите в Маришкия басейн.

С цел използване на лигнитни въглища за отопление на домакинствата, се произвеждат брикети, в които, чрез добавки, е увеличена калоричността, за да се постигне директно изгаряне. Използваната за целта Брикетна фабрика, намираща се

в Маришкия басейн, през 2013 г. произведе 995 хил. тона брикети. Това е 2 пъти по-малко от най-голямото производство от 2,015 хил. тона, постигнато през 2007 г.

Производството на *дърва за горене* е нараснало с 60% между 2001 и 2012 г. За вътрешно потребление от домакинствата се използват 917 хил. тона, а 84 хил. тона се изнасят за Гърция и Турция, което се равнява на 10,6%.

Тенденцията на увеличено потребление на дърва за отопление на домакинствата разкрива, че нарастващ брой семейства у нас живеят в условия на енергийна бедност. Съгласно международно приетата дефиниция за енергийна бедност, това са семействата, които разходват повече от 10% от приходите си за покриване на енергийните си нужди. Съгласно изследване на Световната банка от 2007 г., 61% от българските семейства са енергийно бедни, като по този показател ние сме на второ място сред страните от Европа и Средна Азия. Намалване използването на черни въглища за отопление и повишаване на количеството дърва за същата цел е ясен признак за засилващата се енергийна бедност, особено в селата и малките градове. По последни данни, цената на 1 м³ висококалорични дърва (бук, дъб, габър) е около 4 пъти по-ниска от тази на 1 тон местни черни въглища (Бобов дол) и още повече при вносните въглища от Украйна и Русия. Това определя дървата като икономична алтернатива за отопление, особено в районите, които не са газифицирани.

Разрастващо се използване на дърва за отопление създава риск, който се поражда от нерегламентирано изсичане на гори, залесени с цел да се предотвратят природни бедствия. Това води до наводнения, свлачища, промяна на кислородния баланс, засушаване на почвите и безводие. Важна мярка за намаляване на посочения риск е пълноценното използване на отпадъците от дървения материал за индустриални цели за сметка на директната сеч на дърва за огрев. Това става с използване на дървесен чипс под формата на брикети, състоящи се от дървесни стърготини, остатъци от обработката на дървото. Предимствата им са, че отделят по-малко въглероден диоксид и дим по време на горене, не съдържат химически съставки, висококалорични са и горят много бавно. Производството на дървени брикети вече навлиза в България.

Като цяло увеличеното използване на дърва за горене не създава риск за възпроизводството на българската гора. В последно време се сечат годишно 7,5 млн. м³ дървесина, от които 2,5 млн. м³ са предназначени за индустрията и строителството, а около 5 млн. м³ се използват за горене. Около 20% от добива за индустриални цели, т.е. 500 млн. м³ са отпадъчна биомаса от преработката и служат за производство на дървесен чипс. В същото време прирастът на гората в България е 13,5 – 14 млн. м³, от които около 11 млн. м³ в експлоатационни (достъпни) терени.

В законодателството на ЕС не е регламентирано количеството биомаса използвана за горене, като в Европейската стратегия за горите, 2013 г.,³ само се отбелязва, че половината от използваната енергия от ВЕИ в ЕС има за произход биомасата. Биомасата допринася за изпълнение на европейското изискване за 20% електроенергия от ВЕИ в общото електропотребление до 2020 г. (за България – 16%). У нас инсталираната мощност на основата на биомаса е само 23 MW, при 13750 MW общо за страната. Причината е, че няма преференциална цена за електроенергията, произведена от биомаса, за разлика от тази от слънце и вятър.

През 2011 г. Министерството на земеделието и горите предложи в Закона за енергията от възобновяеми източници да се въведат преференциални цени с цел да се насърчи производството на електроенергия от биомаса. Предложението беше отхвърлено. Така

България се лиши от възможността да увеличи производството си на електроенергия от тази местна възобновяема суровина, да създаде допълнителни работни места, да балансира микса на ВЕИ в предвидените 16% потребление на електроенергията, намалявайки тежестта на скъпия ток от соларните централи. Освен това централите на биомаса могат контролирано да се включват в системата, покривайки нуждите в пиковите часове, подобно на водноелектрическите централи, което е тяхно предимство, спрямо соларните и вятърни мощности. Необходимо е в бъдеще да се реализират законодателни промени, насърчаващи производството на електроенергия от биомаса.

Течни и газообразни горива

Потреблението на *нефт и нефтопродукти* в страната намалява в последните 2 години. За 2012 г. доставките на суров петрол бяха 5895 тона, за 2013 г. намаляват с 5% – на 5620 тона, а през първото тримесечие на 2014 г. настъпва истински срив – само 691 тона. Това се дължи на рязък спад на износа на минерални горива и масла от страната с 35,6%, като е пресечен фиктивен износ на горива за Гибралтар в големи количества. В стойностно изражение вносът на суров петрол от Руската федерация е намалял със 774 млн. лв., включително и поради преустановяване производството на „Нефтохим“.

По оценки в проекта за Енергийна стратегия на България до 2030 г.,⁴ тенденцията на намаляване на вътрешното потребление на минерални течни горива плавно ще продължи поради естествената подмяна на силно застарелия автомобилен парк с много по-икономични превозни средства и поради задължителното участие на биогорива в състава на бензина и дизела, което трябва да достигне 10% в 2020 г.

Пазарът на течни горива в страната е под силното въздействие на 3 основни риска:

- *от неоправдано високи цени и картелиране на пазара*; цените не следват борсовите котировки, поради силно завишения индустриален марджин (разходи за рафиниране, транспорт, осигуровки, съхранение и заплати);
- *от злоупотреба с господстващо положение*, произтичащ от концентрацията на собствеността върху данъчните складове за течни горива;
- *от неизпълнение на изискването за поставяне на измервателни уреди и свързването им в реално време с информационната система на Агенция „Митници“*.

Посочените рискове бяха изчерпателно анализирани в доклада на ЛУР за злоупотреба с господстващо положение на пазара на течни горива.⁵ По-долу се изброяват мерките за управление на тези рискове:

Първо, разрешаване използването на данъчни складове за течни горива в други страни от ЕС за последваща търговска реализация в България; създаване на възможност за сключване на двустранни правителствени споразумения за взаимно съхранение на течни горива на тяхна територия.

Второ, разкриване на ново митническо бюро и непрекъснат контрол на съоръженията на терминала и монтираните измервателни уреди. възстановяване на 24-часовия контрол на морската граница на България в района на пристанище „Росенец“ от служителите на Гранична полиция.

Трето, въвеждане в ЗЗК на:

- механизъм за превенция на злоупотребите срещу конкуренцията;
- определение на понятието „господстващо положение“;
- засилен контрол върху компаниите с господстващо положение на пазара;
- пълна прозрачност на дейността и решенията на КЗК.

Четвърто, контрол от КЗК и КЗП върху цената на вноския петрол и предприемане на действия за защита на бизнеса и домакинствата при наличие на отклонения спрямо цената на петрола на европейските борси.

Очакванията за понижение на цената на петрола на международните пазари, което би се отразило и у нас, не се сбъднаха, поради две основни причини:

Големите петролни компании изчакват *сключване на окончателно споразумение с Иран за ядрената програма на страната*, което да доведе до премахване на санкциите за производство, износ и търговия с петрол. Срокът за подписване на споразумението е до 20.07.2014 г. По тази причина те не се възползваха напълно от подписаното шестмесечно вдигане на санкциите срещу Иран (от 20.01 до 20.07.2014 г.)

Настъплението на сунитските въоръжени формирования в Ирак, поставянето под техен контрол на най-голямата рафинерия в страната и завладяване на терени, през които преминават основни петролопроводни, повишиха чувствително котировките на суровия петрол.

Стабилизиране на международните цени и последващо намаление могат да се очакват след постигане на мир в Ирак и особено след подписване на окончателно споразумение за ядрената програма на Иран.

Потреблението на *природен газ* в страната през 2013 г. общо в индустрията, транспорта и домакинствата е 2,879 млрд. м³, от които 278 млн. м³ са местен добив. Консумацията на газ е намаляла с 3,7% спрямо 2012 г., когато е била 2,988 млрд. м³. Още по-чувствително е намалението на местния добив. През 2011 г. той е 14,81% от общото количество природен газ, през 2012 г. – 14,16%, а през 2013 г. – едва 9,6%, които за първите 3 месеца на 2014 г. намаляват още – 8,3%. Това води до **засилен риск** за външни доставки, извършвани от „Газпром“, който заплашва с газова криза целия ЕС. В тази опасна ситуация би трябвало управлението да предотврати риска, чрез увеличен местен добив, увеличение на запасите и диверсификация на доставчици, което ще засили енергийната сигурност и независимост на страната. Вместо това, се наблюдава много сериозно забавяне, дори блокиране на ключови проекти в тази посока.

Изграждането на интерконекторите с Румъния, Гърция, Сърбия и Турция продължава на буксува. Изградена е единствено аварийна реверсивна връзка с Гърция при Кулата – Сидеркастро, (15 км, 3,5 млн. евро), при това финансирана и построена от гръцката газопреносна компания „ДЕСФА“ (ΔΕΣΦΑ). Заради геоложките проблеми по дъното на Дунав, на няколко пъти бе отлагано пускането в действие на връзката с Румъния. Последният срок беше 30.06.2014 г., но и той няма да бъде спазен, тъй като не са извършени експлоатационни проби на цялото трасе. Предстои изграждане и на втори

резервен газопровод по дъното на реката, за който тепърва ще се обявява обществена поръчка по реда на румънското законодателство за избор на изпълнител. За газовата връзка с Турция все още не е сформирана работна група от експерти, които да преговарят с турската страна. Връзката ще се осъществи не по-рано от 2019 г. Готов е техническият проект на връзката Комотини – Стара Загора и се очаква изпълнителят да бъде избран до края на годината. Ако няма обжалване на решението, възможно е да бъде спазен последният обявен срок за въвеждане в експлоатация – до края на 2016 г. Проектът за връзка със Сърбия е в застои, защото се изчаква изграждането да започне от съседите. Действащият срок продължава да бъде края на 2017 г. Заради политическата криза в страната, работата по всички междусистемни газови връзки допълнително ще се забави.

Съществува сериозно, вероятно *нарочно забавяне на почти всички проекти за проучване на местни находища на природен газ*. Единствено дейностите в блок „Хан Аспарух“ следват първоначалния график. „Тотал“, „ОМВ“ и „Репсол“ завършиха 3D – сеизмичните проучвания и дадоха предварителна оценка за 100 млрд. м³ залежи, но по-точни анализи ще бъдат оповестени след извършване на сондажите, предвидени за 2015 г. Ирландската компания „Моезия Ойл енд Газ“ (Moesia Oil and Gas), която подписа концесии за търсене на газ в 4 блока: „Деветака“, „Търнак“, „Мизия“ и „Ботево“, все още не може да започне реални дейности, поради административни причини и забавени преговори с МИЕ. Добив от тези блокове може да се очаква след 5-6 години, в които да се извършат сондажи, да се оценят находища, да се регистрира търговско откритие и да се получи концесия за добив. След като първият конкурс за проучване в блока „Терес“ в Черно море се провали поради тежките ограничителни условия към участниците, обещанието за обявяване на нов конкурс, при облекчени изисквания, не беше изпълнено. Подобно е положението с блок „Силистар“. В дълбоките води на Черно море липсва нова процедура за разрешаване на търсене и проучване на нефт и газ, след като ВАС окончателно отмени избора на компанията „Ледербел БГ“. Още се чака обявяване на конкурс за избор на компании, които да извършат проучване за газ в блоковете „Омуртаг“, „Китка“ и „Враца – запад“, всички разположени в Северна България.

В края на месец май компанията „Шеврон“ преустанови всички свои дейности в България и закри офиса си, след като беше отхвърлено тяхното предложение да им бъде разрешено да проведат само проучвания за шистов газ в блока „Нови пазар“, без използване на метода „хидравлично напукване“, а единствено чрез класическия метод на вертикален сондаж. Оттеглянето на „Шеврон“ от страната е лош знак за инвестиционния климат и допълнително ще намали интереса на големите компании към проекти за проучване на нефт и газ у нас.

Монополната зависимост от доставките на „Газпром“ създава риск от злоупотреба с господстващо положение на пазара, което се проявява в нереално високата цена на природния газ. България е една от петте страни в Европа с най-висока цена на природния газ – 404\$/1000 м³. Средната цена на доставките на „Газпром“ за страните от ЕС е 380,5\$/1000 м³. Не бяха проведени разговори с „Газпром“, които да доведат до намаляване на цената на доставяния газ, нещо, което успяха да направят в последната година Гърция, Италия и Германия. Високата цена пречатства широкото използване на природния газ от индустрията и домакинствата. От общия енергиен микс само 12% се падат на природния газ и само 3% от домакинствата се ползват от него. Русия открито използва газа като инструмент за упражняване на икономическо и политическо влияние в страната. Тя се възползва от обстоятелството, че управленията на България в последното десетилетие, чрез своята пасивност, запазват и дори

разширяват енергийната зависимост от Русия, както е случаят с проекта „Южен поток“.

ЕК излезе с решение за провеждане на стрес тестове на газопреносните и газ разпределителните системи на страните членки преди отоплителния сезон 2014 – 2015 г., с оглед готовността на страните при евентуално спиране на руските газови доставки и в изпълнение на Регламент №994/2010⁶ за сигурността за снабдяването с газ. Страната ни трябва да гарантира необходимата сигурност на доставките на газ, което означава, че при прекъсване на най-голямата газова инфраструктура на страната (газопровода за доставки от „Газпром“), останалата инфраструктура е в състояние да доставя необходимото количество газ за задоволяване на общото търсене в страната. Изчисленията показват, че България ще гарантира необходимата сигурност на доставките на газ едва през 2017 г., след построяване на връзката с Гърция – Комотини – Стара Загора.

Мерките за управление на този съществен риск са:

Намаляване на зависимостта от външни доставки на газ, чрез разработване на местни находища на конвенционален и неконвенционален природен газ в Северна България и в дълбоките води на Черно море.

Активно участие в изграждане на „Свързана Европа“, тъй като сме страна, силно зависима от руските доставки на газ.

Участие в създаването на Европейски енергиен съюз за противопоставяне на стремежа на Русия да договаря различни, политически мотивирани цени, за всяка отделна страна. Общ орган на ЕС да договаря цената, количествата, условията и сроковете на доставки на газ от външни доставчици, като се приема, че всички страни в ЕС ще са свързани чрез интерконектори в обща газова система и могат да се осигуряват доставки до всяка една страна.

Друг голям рисков фактор са *загубите от българско участие в проекта „Южен поток“*. На фона на съществуващите тежки административни процедури и видимия застой в изграждането на интерконектори със съседните държави и провеждането на процедури за проучване на нефт и газ, прави впечатление трескавото ускоряване на подготвителните дейности за строителството на „Южен поток“. „Южен поток“ не отговаря на европейското енергийно законодателство и с нищо не допринася за постигане на основната цел на ЕС – изграждане на единен европейски конкурентен енергиен пазар, тъй като не предлага диверсификация на доставчиците на природен газ.

Посочените рискове бяха подробно анализирани в доклада на ЛУР, посветен на „Южен поток“,⁷ където бяха посочени и мерките за управление на рисковете. В настоящия доклад се разглежда единствено засилващия се в последните месеци риск от конкурса за изпълнител на проекта „Южен поток“ на територията на Република България. Той бе обявен при грубо нарушаване на европейското законодателство в областта на обществените поръчки за сектор Енергетика и на българския Закон за обществените поръчки. Съчетаното действие изисква при обществени поръчки за производство, пренос и разпределение на природен газ, при значително по-ниски прагове, обявите да бъдат публикувани в „Държавен вестник“ и в Официалния вестник на ЕС. Ако не бъдат спазени изискванията на европейското и националното законодателство, има риск конкурсът да бъде прекратен с решение на ЕК.

Българското правителство пренебрегна всички рискове. Вместо да преустанови всякаква дейност по проекта, докато не бъде приведен в съответствие с европейското законодателство, в противоречие с препоръките на ЕК, то подписа договор за проектиране, доставка и строителство на „Южен поток“ на територията на страната от консорциум, 50% от който се държи от 5 български строителни компании, от които само „Главболгарстрой“ е с опит в газопреносното строителство, а 50% принадлежат на „Стройтрансгаз“, чийто основен собственик Геннадий Тимченко е сред санкционираните от САЩ лица след анексирането на Крим от Русия.

Народното събрание прие на първо четене поправки в Закона за енергетиката, чрез които „Южен поток“ се изважда от приложното поле на европейското законодателство. По този повод ЕК обяви, че ще предприеме действия срещу България, ако тя не спазва европейското законодателство за вътрешния пазар на природен газ. Преговорите, които ЕК започна от името на седемте европейски страни – участнички в проекта, с цел хармонизиране с европейските изисквания на подписаните двустранни споразумения с Русия, са замразени за неопределено време.

Европейският парламент прие резолюция срещу изграждането на „Южен поток“ като част от икономическите санкции в отговор на продължаващата дестабилизация на Украйна от руска страна. А на 28.05.2014 г. Комисията поиска от страните членки да спрат всякакви дейности по проекта, докато той не бъде хармонизиран с европейските изисквания. Действията на правителството и депутатите от управляващото мнозинство относно „Южен поток“ засилват риска от изолация в ЕС и започване на наказателна процедура срещу България.

Подписаният договор е много силно рисково събитие, защото може да нанесе тежки дълготрайни негативни финансови, икономически и политически последици – **спиране на европейските фондове за България.**

Най-същественият риск за българската страна от проекта е непрозрачността в преговорите между българската и руската страна, довела до неясни договорености, без гаранции за защита на българския обществен интерес. Непрозрачността генерира нови рискове, произтичащи: от договорения финансов модел, от подписаните споразумения и от конкурса за изпълнител на проекта „Южен поток“ на територията на Република България. Не е известна договорената стойност на газопровода; размерът на авансовото плащане; процедурата и финансовата институция, осигуряваща привлечения капитал; наличието на евентуални неустойки при прекратяване на проекта.

Активното управление на риска изисква спиране на дейностите по проекта „Южен поток“ и сътрудничество с ЕК за хармонизирането му с европейското законодателство, в това число:

Промяна на Споразумението с оглед осигуряване на недискриминационен достъп на други доставчици до газопровода;

Въвеждане на нови входни точки на газопровода за други доставки;

Въвеждане на европейски модел на ценообразуване, необвързан с цената на петрола и петролните деривати за предшестващ период;

Въвеждане на модел „вход/изход“ за определяне на таксите за пренос, в съответствие с Регламент 715/2009 на Европейския парламент и на Съвета;

Едва след това, ако се докаже икономическата полза от проекта, провеждане на международен открит и недискриминационен конкурс за избор на: доставчик на тръбите за газопровода; доставчик на компресорните станции; строител на газопровода; финансова институция за осигуряване на привлечен капитал при спазване на разпоредбите на националното и европейско законодателство.

България има дадености за голямо производство на *биогорива*: биодизел, биоетанол и биогаз. Климатичните условия у нас са подходящи за отглеждане на суровината – рапица и царевица. Наличието на обширни пустеещи терени също допринася за развитие на производството им. Основно предимство на биогоривата е обстоятелството, че те допринасят за намаляване на емисиите на парникови газове, водещи до глобално затопляне. Освен това производството на биогорива като местен ресурс намалява зависимостта от вноса на петрол и повишава заетостта в аграрните райони.

Въвеждане на изискването за смесване на минералните горива (бензин и дизел) с определен процент биогорива е регламентирано в Директива 2009/28/ЕО.⁸ Транспонирането на тези изисквания в българското законодателство беше отлагано в продължение на няколко години, поради съпротивата на „Лукойл“, който се противопоставя на намаляване на потреблението на петролните деривати, тъй като това води до намаляване на приходите и съответно на печалбата за компанията. Правителството на ГЕРБ подкрепи претенциите на „Лукойл“, като в становище на МОСВ изтъкна съществуването на „технологична невъзможност на основния производител на течни горива в страната „Лукойл Нефтохим Бургас“ АД да произвежда т.нар. базов бензин, който е пригоден за добавяне на биоетанол. Изграждането на инсталация за производството му ще приключи до края на 2014 г.“⁹ Така първоначалното изискване на закона да се въведе 2% биоетанол в 2012 г. и всяка следваща година да нараства с 1%, за да се постигнат в 2020 г. изискваните от директивата 10%, беше отложено с близо 3 години. Под натиска на Европейската комисия и заплахата от наказателни процедури, първоначалните срокове бяха възстановени в 2011 г. в новия Закон за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ).¹⁰ Това ще позволи да се намали търговският ни дефицит с Русия – 130 млн. евро могат да бъдат спестени, поради използване на български биогорива; да се разкрият работни места у нас и да се увеличи обработваемата площ.

Проектите за изграждане на инсталации за производство на биоетанол, някои от които бяха в процес на изпълнение, бяха замразени за няколко години и това е причината в страната практически да няма производство на тази енергийна суровина.

Използването на биодизел в състава на минералния дизел също беше забавено, чрез отложени срокове в закона, но понастоящем е задължително въвеждането на 6% биодизел. По тази причина брутно потреблението на биодизел бързо нараства в последните 4 години: 2009 г. – 4 хил. т. н. е., 2010 – 10 хил. т. н. е., 2011 – 18 хил. т. н. е., 2012 – 85 хил. т. н. е. За съжаление, честите промени в закона относно сроковете и обема на влаганите биогорива не мотивират производителите и едва 8% (7 хил. т. н. е.) от потреблението на биодизел през 2012 е местно производство.

Ядрено гориво

Свежото ядрено гориво за 5-ти и 6-ти блок на АЕЦ „Козлодуй“ се доставя от руската ОАО „ТВЕЛ“. Договорът за доставка е сключен през 2002 г. със срок на валидност до 2007 г. През март 2006 г., вместо да се проведе международен конкурс за избор на

доставчик на ядрено гориво за следващите 5 години (2007 – 2012 г.), АЕЦ „Козлодуй“ подписва споразумение с руската страна за удължаване на съществуващия договор с нови 14 години – до 2020 г., като от началото на 2007 г. цените се договарят на тригодишни фиксирани периоди. За периода 2007 – 2010 г. цената е повишена с 50%.

За втория период 2010 – 2013 г. е договорено намаление с 2%. За следващия ценови период 2014 – 2016 АЕЦ „Козлодуй“ съобщава,¹¹ че не се очаква тя да бъде увеличена. В същото време, на световните спот пазари цената на урана, от която се определя цената на ядреното гориво, намаля от 148 \$/lb през май 2007г. на 28.25 \$/lb на 16 юни 2014.¹² Ръководството на АЕЦ „Козлодуй“ не защитава интересите нито на централата, нито на българските потребители, защото позволява ТВЕЛ да доставя ядрено гориво на цена, с 48% по-висока от март 2006 г. (при подписване удължаването на договора), докато на световните пазари цената на урана е намаляла с цели 81% спрямо същата дата.

Продълженият до 2020 г. договор с „ТВЕЛ“ създава риск за българската ядрена енергетика по 2 причини: засилва се едностранната зависимост от руските доставки на свежо ядрено гориво, чрез което се осигурява производството на електроенергия от АЕЦ „Козлодуй“, около 30 ÷ 35% от общото производство на страната; липсата на търг за избор на доставчик на горивото не гарантира, че интересите на страната са защитени чрез постигнатата цена и условия за транспорт и съхранение, което се вижда от посочените данни за цените на урана на международната борса.

Провеждането на търг би позволило на АЕЦ „Козлодуй“, при евентуално нарушаване на доставките от „ТВЕЛ“, да се обърне към някоя от другите компании – участнички, които са депозирали готовност за доставка на гориво с посочените от възложителя технически параметри. След удължаване на срока на експлоатация на АЕЦ „Козлодуй“, провеждането на търг за доставка на ядрено гориво е правилното действие за управление на риска в този случай.

Разпространената информация, че „ТВЕЛ“ доставя за АЕЦ „Козлодуй“ рециклирано, а не свежо ядрено гориво, не се потвърди от чуждестранните експерти, извършили проверка, която бе назначена от МААЕ. Независимо от това, необходим е строг контрол на характеристиките на доставяното гориво, за да не се допусне подобен риск в бъдеще.

БЕЛЕЖКИ

- ¹ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2005.157.01.0203.01.BUL
„а) Чрез дерогация от член 4, параграф 3 и част А на приложения III, IV и VII на Директива 2001/80/ЕО, нормите за допустими емисии на серен диоксид и прах не се прилагат в България за следните инсталации до датата, определена за всеки блок на инсталацията:
- ТЕЦ „Варна“:
 - Блок 1 до 31 декември 2009 г.
 - Блок 2 до 31 декември 2010 г.
 - Блок 3 до 31 декември 2011 г.
 - Блок 4 до 31 декември 2012 г.
 - Блок 5 до 31 декември 2013 г.
 - Блок 6 до 31 декември 2014 г.
 - ТЕЦ „Русе-Изток“:
 - Блокове 3 и 4 до 31 декември 2009 г.
 - Блокове 1 и 2 до 31 декември 2011 г.“
- ² Country Resource Maps - Anglia Ruskin University's Global Sustainability Institute (GSI)
http://www.anglia.ac.uk/ruskin/en/home/microsites/global_sustainability_institute/our_research/resource_management.html
- ³ <http://aog-bg.org/wp-content/uploads/2013/09/LexUriServ.pdf>
- ⁴ Енергийна стратегия на България 2014 – 2030 година (Проект), стр. 24 <http://www.mi.government.bg/bg/news/ivan-aiolov-ustoichivata-energetika-iziskva-inovativni-i-ekologichni-tehnologii-1619.html?p=eyJwYWdlIjoxNn0=>
- ⁵ Междинен доклад за рисковете, от злоупотреба с господстващо положение на пазара на течни горива, ЛУР
- ⁶ РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 994/2010 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 20 октомври 2010 година относно мерките за гарантиране на сигурността на доставките на газ и за отмяна на Директива 2004/67/ЕО на Съвета.
- ⁷ Междинен доклад за рисковете от „Южен поток“
- ⁸ ДИРЕКТИВА 2009/28/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 23 април 2009 година за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и за изменение и впоследствие за отмяна на директиви 2001/77/ЕО и 2003/30/ЕО.
- ⁹ Писмен отговор на Министъра на околната среда и водите, г-жа Нона Караджова на въпрос на Народния представител Иван Николаев Иванов, от 12.04.2011 г. (стр. 22).
- ¹⁰ <http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135728864>
- ¹¹ http://www.kznpp.org/index.php?lang=bg&p=actuality&p1=news&id=279&page=0&view_offset=&offers_per_page
- ¹² <http://www.uxc.com/review/UxCPrices.aspx>